

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Проблеми сучасної психології

**Збірник наукових праць
Кам'янець-Подільського
національного університету
імені Івана Огієнка,
Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України**

Випуск 27

Кам'янець-Подільський
«Аксиома»
2015

Стимулювання дитячої просоціальності в умовах сім'ї

Korchakova N.V. Fostering children prosociality in family conditions / N.V. Korchakova // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D.Maksymenko, L.A.Onufrieva. – Issue 27. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 220–231.

Н.В. Корчакова. Стимулювання дитячої просоціальності в умовах сім'ї. Стаття присвячена аналізу проблеми впливу сім'ї на розвиток просоціальної поведінки в дитячому віці. Висвітлюється вітчизняний та зарубіжний досвід вивчення впливу особливостей батьківсько-дитячих стосунків на розвиток просоціальності, яка трактується як основа життя людини у соціумі, що забезпечує гармонізацію людських стосунків, координацію індивідуальних і групових програм. Доведено, що аналіз впливу батьків на розвиток дитячої просоціальності забезпечує можливість виокремлення основних закономірностей первинної соціалізації дітей, набуття ними соціального досвіду та формування особистісних якостей. Результати аналізу показують, що експериментальні дослідження розвитку просоціальності виконуються відносно різних вікових періодів. Найчастіше експериментальні спостереження стосуються взаємодії батьків з дітьми раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку. Рівень просоціальності дітей пов'язують з характером прихильності у діаді діти-батьки, батьківським стилем взаємодії, материнським та батьківським впливом, рівнем уваги батьків до емоційного та соціального розвитку дитини. Подальшого дослідження очікують питання усвідомлення батьками своєї ролі у просоціальному розвитку дитини, рівень їх мотиваційної готовності до вирішення виховних завдань просоціального типу, сформованість належної компетентності у виборі ефективних методів впливу на соціальну поведінку дітей і набуття ними просоціального досвіду.

Ключові слова: просоціальність, просоціальна поведінка, дитячо-батьківські взаємини, стиль батьківського виховання.

Н.В. Корчакова. Стимулирование детской просоциальности в условиях семьи. Стаття посвящена анализу проблемы влияния семьи на развитие просоциального поведения в детском возрасте. Освещается отечественный и зарубежный опыт изучения влияния особенностей родительско-детских отношений на развитие просоциальности, которая трактуется как основа жизни человека в социуме, которая

обеспечивает гармонизацию человеческих отношений, координацию индивидуальных и групповых программ. Доказано, что анализ влияния родителей на развитие детской просоциальности обеспечивает возможность определения основных закономерностей первичной социализации детей, приобретение ими социального опыта и формирования личностных качеств. Результаты анализа показывают, что экспериментальные исследования развития просоциальности проводятся в отношении различных возрастных периодов. Чаще всего экспериментальные наблюдения касаются взаимодействия родителей с детьми раннего, дошкольного и младшего школьного возраста. Уровень просоциальности детей связывают с характером привязанности в диаде дети-родители, родительским стилем взаимодействия, материнским и отцовским влиянием, уровнем внимания родителей к эмоциональному и социальному развитию ребенка. Дальнейшего исследования ожидают вопросы осознания родителями своей роли в просоциальном развитии ребёнка, уровень их мотивационной готовности к решению воспитательных задач просоциального типа, сформированность надлежащей компетентности в выборе эффективных методов воздействия на социальное поведение детей и приобретение ими просоциального опыта.

Ключевые слова: просоциальность, просоциальное поведение, детско-родительские взаимоотношения, родительский стиль воспитания.

Постановка проблеми. Серед значної кількості наукових проблем, які заслуговують на особливу увагу зі сторони психологічної науки, одне з цільних місць належить питанням просоціального розвитку особистості. Величезні зрушення, що відбуваються у сучасному суспільстві, видозмінюють загальні тенденції особистісного розвитку людини, породжуючи не лише позитивні, але й негативні процеси. Складність сучасного життя, його поліпроблемність зміщує пріоритети та значущість життєвих цінностей для окремої людини і цілих соціальних груп. Виникає багато загроз для соціальної складової особистості, розвитку людяного у душі людини. Однією із таких загроз психологі вважають зниження емпатійності особистості. Це явище американські психологи К. Деріл Кемерон (С. Daryl Cameron) і Кейт Пейн (Keith Payne) назвали «крахом співчуття» [7]. На їх думку, причиною згортання програм співчуття є виникнення в людей побоювань щодо виснажень і перевантажень емоційної сфери. Наявність таких тенденцій інтенсифікує проведення емпіричних досліджень, спрямованих на розвиток просоціальної орієнтації та соціально цінної поведінки. Все частіше психологічна теорія і практика спрямовується на пошук шляхів інтенсифікації базових тенденцій, розвитку готовності людини діяти на благо інших, виявляти співчуття і дієву підтримку.

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що пошук шляхів підвищення просоціальності здійснюється за декількома лініями. Однією з них є вивчення особливостей вікового розвитку просоціальності, виокремлення онтогенетичних закономірностей її становлення та можливостей інтенсифікації соціальних форм поведінки дітей, стимулювання яких сприяє їх моральному розвитку. У розробці цієї наукової лінії, у свою чергу, можна виокремити декілька напрямків, зокрема: вивчення впливу батьків на розвиток дитячої просоціальності; розробка спеціальних програм навчання дітей соціальним навичкам (Т.О. Гайворонська та В.О. Деркунська, Й. Дюрлак, Л.С. Ощепкова); програм корекції відхилень у системі дитячих стосунків (О.О. Смірнова та В. М. Холмогорова); вивчення потенційних можливостей різних засобів впливу: телевізійних програм з гуманістичним змістом (О.В. Квашук), музики та пісень просоціального змісту у формуванні альтруїстичних тенденцій (Т. Грейтімейер), художньої літератури та інтерактивних театралізованих вистав (А.В. Пасічник).

Мета повідомлення полягає у висвітленні теоретичних основ проблеми впливу батьків на розвиток дитячої просоціальності.

Як показує аналітичний огляд, при аналізі проблеми вчені зосереджують увагу на вивченні шляхів інтенсифікації батьківських впливів. Саме батьківська сім'я визнається школою первинної соціалізації. Унікальний досвід спілкування зі значною кількістю людей дитина отримує в сім'ї. Батьки, прабатьки, родичі забезпечують дитині «вертикальні» взаємодії з досвідченими, авторитетними людьми. Друзі, брати і сестри, однокласники забезпечують дитині «горизонтальну» взаємодію. Її просоціальність розвивається під впливом соціальних ролевих ігор, розмов із членами сім'ї про почуття, стани, думки, погляди інших людей, а також під впливом чужих розмов та вчинків, свідком яких стала дитина. Як зазначають учені, розвитку просоціальної поведінки сприяє кожний аспект сімейного середовища (Н. А. Довгая [2], І. В. Мангутова [3]). Значення має структура сім'ї, стиль батьківського ставлення, система подружніх і сімейних стосунків. Зокрема у дослідженні А. А. Моїсєєвої [4] встановлено, що формування альтруїстичної спрямованості пов'язано із кількістю дітей у сім'ї, особливостями стосунків між сиблінгами. Позитивну роль тут відіграють ситуації допомоги, які відчуває на собі дитина з боку братів і сестер. Якщо дітям доручали піклуватися про молодших братів-сестер,

то вони діти виявляють більшу готовність до просоціальної поведінки, порівняно з тими дітьми, перед якими такі завдання не ставилися.

Обговорюючи вплив сім'ї на процеси соціального розвитку, психологи передусім за все вказують на роль дитячо-батьківських стосунків. Сімейна атмосфера і взаємини з членами родини є своєрідною моделлю, з якою у подальшому людина свідомо чи несвідомо звиряє своє життя і вчинки. В основі формування альтруїзму лежить повага і тепло до дитини. Саме довіра і підтримка зі сторони батьків виступають необхідним позитивним підкріпленням первинних альтруїстичних проявів (Martin L. Hoffman). Психологічні експерименти показують, що дружлюбність і повага дорослих сприяють розвитку дитячої просоціальної поведінки. Експериментальне вивчення альтруїстичної орієнтації у дорослих вибірках вказує на те, що у дитинстві люди з високим рівнем спрямованості на безкорисливу допомогу іншим мали міцні, наповнені теплом стосунки з батьками, які, в свою чергу, також мали сформовану просоціальну орієнтацію [5, с.753].

Названі наукові дослідження вказують, що існує складна детермінація просоціальних тенденцій умовами первинної соціалізації у сім'ї. Як зазначає А. А. Моїсеєва [4], найбільш сприятливими для виховання альтруїстичної спрямованості особистості є довірливо-поважаючий та особистісно-розвиваючий стилі сімейного виховання. Велику роль відіграє сімейна атмосфера довіри, що виявляється у доброзичливому ставленні до дитини та забезпеченні її теплотою і турботою з боку батьків. Система емоційних зв'язків у діаді батьки-діти – це основа чуйності дітей до соціального світу. Найбільш несприятливим для формування безкорисливих тенденцій поведінки є стиль остраху та ворожості. Негативну роль відіграють також прояви погроз, зневаги, агресії, примусу, байдужості, дистантності та гіперопіки у батьківських стилях виховання.

Потреба дитини у турботі і захисті присутня з перших хвилин її життя, і те, як батьки відповідають на неї, відіграє важливу роль у формуванні емпатії і просоціальної поведінки. Батьки, які емоційно «налаштовані» на переживання своєї дитини, вміють добре розуміти її емоційні стани та їх причини, а також правильно відповідати на них. Це створює умови для формування особистісного стилю прихильності дитини, який формується з перших років життя. Прихильність, як зазначає психолог з Університету Меріленда Джуд Кессіді, вважається «надійною», якщо дитина відчуває себе в безпеці, і ненадійною, якщо таке

відчуття відсутнє. Визначальним тут є прагнення до переживання безпеки. Крім того, саме тип первинної взаємодії та прихильності в дитинстві дозволяє сформувати, так звані, внутрішні операційні моделі, під якими розуміють когнітивні репрезентації, уявлення про себе та інших, що в подальшому будуть використовуватися як основа інтерпретаційного досвіду та поведінкового репертуару особистості. З точки зору теорії прихильності ставлення дорослого є не просто одним із факторів, що впливає на формування особистості дитини, а центральним змістом цієї внутрішньої операційної моделі. Тому турботливе та чутливе ставлення дорослих формує у дитини позитивну операційну модель інших, що, в свою чергу, дозволяє дитині засвоювати та краще запам'ятовувати саме позитивний досвід взаємодії з іншими. Діти, які здатні краще зрозуміти почуття інших, їх потреби, схильні проявляти себе більш емпатійними та співчутливими. Вони частіше надають допомогу, навіть без попереднього прохання з боку оточення. В той час як діти, у яких не сформувався надійний тип прихильності, виростають менш психологічно стійкими, ніж їх однолітки, і гірше справляються з регулюванням власних емоцій та розумінням емоцій інших. Як наслідок, вони більше схильні до стресу, депресії та інших розладів емоційної сфери.

Описуючи роль батьків у позитивному задоволенні соціальних потреб дитини, Дж.Грусек та Е.Редлер (Grusec J. & Redler E.) виокремлюють п'ять взаємопов'язаних сфер. Перша з них – необхідність забезпечити захист дитини, оскільки завдяки підтримці батьків у ситуаціях соціальної взаємодії зменшується стресовий стан дитини, розвиваються і посилюються власні здібності дитини до емпатії. На думку Дж. Грусек і А.Шерман, коли батьки розуміють, як найкращим чином підтримати своїх дітей, у них успішніше розвиваються копінг-стратегії, а вихователі і вчителі оцінюють таких дітей як більш просоціально орієнтованих [9]. Навіть підлітки, які звертаються до батьків за емоційною підтримкою і отримують від них допомогу, демонструють прояви тих моральних якостей, які важливі для просоціальної поведінки. Так Дж. Грусек зазначає, що згідно певної кількості експериментальних досліджень, існують певні особливості розвитку просоціальності в підлітковий період. Незважаючи на розвиток незалежності, автономності, зовнішню відстороненість підлітків від родини, батьки продовжують відігравати значну роль у становленні внутрішньої системи цінностей дитини. Вони продовжують бути значущим джерелом інформаційної та емоційної

підтримки для підлітків. Результати досліджень свідчать, що в цьому віці продовжується процес інтерналізації системи оцінок подій і людей, що транслюється батьками.[9] Тому моделювання просоціальної поведінки навіть в цьому віці має велике значення для особистісного становлення дитини, зокрема для формування одного із найважливіших компонентів просоціальної поведінки – внутрішньої просоціальної аргументації. Саме вона стає основою власної просоціальної поведінки підлітка. Проте, як зазначають дослідження, специфіка просоціальності в цей період полягає в тому, що зазвичай вона проявляється в ситуаціях, що характеризуються відсутністю сторонніх спостерігачів-однолітків [9]. В той же час підтримана батьками участь дитини у волонтерських програмах та заходах може сприяти підвищенню рівня самооцінки підлітка, його комунікативних умінь та соціального статусу в групі.

Друга особливість дитячо-батьківських взаємин, що мають безпосередній вплив на становлення просоціальності в дитячому та підлітковому віці – взаємність позитивних емоційних проявів. Відчуваючи, що батькам подобається проводити з ними час і допомагати у задоволенні розумних потреб, діти більш схильні проектувати такі відносини і на інших людей: однолітків, вчителів і т.д., з радістю виконуючи їх прохання. Третя сфера взаємодії дітей і батьків включає розумний батьківський контроль, що забезпечує достатній рівень самостійності дітей, щоб вони могли усвідомлювати зв'язок між своїми рішеннями та їх наслідками. Якщо просоціальні патерни поведінки включені в усвідомлення власної ідентичності, дитина буде дотримуватися їх навіть у складних соціальних ситуаціях. Досягнення такого рівня інтерналізації починається з того, що батьки самі показують дітям приклади поведінки, яку вони хочуть бачити в них. Четверта сфера пов'язана з емоційним навчінням. З початку другого року життя діти, за словами вчених, набувають здатність розуміти, які наміри належать окремим людям, а які визнаються цілими групами людей. На цій основі з'являються перші розуміння емоційних станів партнерів. Розвиток уявлень про емоційний світ інших людей у подальшому відбувається у колі друзів, в дитячому садку і у безлічі інших соціальних контекстів. Згідно з дослідженнями, маленькі діти, чиї матері намагаються пояснювати, які емоції вони відчувають, виростають більш уважними і чуйними. Вони здійснюють більше спроб зрозуміти емоції оточуючих, а також виявляють більше цікавості щодо емоційних станів інших людей.

У науковій літературі зазначається, що важливим аспектом розвитку ранньої просоціальності є чітке і виразне пояснення маленській дитині наслідків її дій для інших людей. Діти, яким у віці від 1-го до 3-х років пояснили можливі наслідки їх дій, у спілкуванні поведуться уважніше і менш агресивно. Як зазначає Д. Шеффер, індивідуальні відмінності у ранніх проявах співчуття значною мірою залежать від того, як батьки реагують на ситуації, в яких їхня дитина нанесла шкоду іншому. Автор вказує, що дослідження Керолайн Зан-Вокслер і її колег виявили, що матері менш співчутливих дітей переважно використовують авторитарні такти призупинки небажаних дій дитини, такі як словесні докори та фізичні покарання. Навпаки, матері співчутливих малят у подібних ситуаціях переважно використовують емоційне пояснення наслідків події, пробуджуючи співчуття, первинні елементи сорому та відчуття обов'язку [6].

Чим старшою стає дитина, тим краще вона починає розпізнавати ситуації, в яких інший потребує допомоги, і тим адекватнішою стає її соціальна поведінка, вона все частіше допомагає іншим. Пізніше просоціальна поведінка підтримується різними ситуаціями, в яких за допомогою ролевих ігор, бесід або чітких вказівок дитину просять поставити себе на місце іншої людини, тим самим підвищуючи її емпатійність. Важливим фактором розвитку просоціальної поведінки є приклад дорослих.

П'ятий важливий фактор формування просоціальності – приналежність до групи. Відповідно до групи, до якої себе відносить дитина, у неї формуються і норми поведінки, які прийняті в цьому об'єднанні. Дослідження показують, що відносно членів своєї групи (сім'я, коло друзів, команда, клас, школа і т.п.) діти налаштовані більш позитивно. Особливе значення приналежність до групи має у змагальних ситуаціях: вона істотно впливає на думки дитини про членів іншої групи і на готовність поводити себе відносно них доброзичливо чи агресивно. Члени іншої групи оцінюються особливо негативно, якщо дитині здається, що у цій групі визнається агресивна поведінка. Якщо дитина відчуває емпатію до члена іншої групи (тобто здатна побачити ситуацію очима члена іншої групи і відчуті її), відбувається зниження готовності до проявів прямої агресії. У той же час емпатія не впливає на схильність до непрямої агресії. Очевидно, діти 6-9 років, ще не розцінюють непряму агресію як абсолютно небажану і негативну.

Цікавий шлях посилення дитячої просоціальності був запропонований у 80-х роках дослідниками Дж. Маруяма, С. Фрейзе-

ром та Н Міллером. Результати їх природніх експериментів показали, що підвищення особистісної відповідальності стимулює просоціальні тенденції. У дослідженні взяла участь 177 дітей, об'єднаних у різні за обсягом підгрупи. Під час благодійної акції діти потрапляли у змодельовану проблемну ситуацію. Їм було запропоновано віддати частину цукерок хворим дітям. При цьому в одних випадках дітям просто вказували, куди необхідно було покласти солодощі, в іншому – когось із дітей дорослий призначав відповідальним за акцію, у третьому випадку експериментатор звертався до кожної дитини зі словами «Я розраховую на тебе», «Я напишу на подарунках імена кожного з вас». Такий експеримент передбачав маніпуляцію рівнем особистої відповідальності за допомогою інструкцій: від повної її відсутності (перша ситуація) до персональної відповідальності кожного учасника. Було встановлено, що у ситуації індивідуальної відповідальності діти дарували в середньому по 5 цукерок; коли відповідальним призначалася одна дитина – по 3,3 цукерки; і коли відповідальність не покладалася ні на кого – по 2,2 цукерки. При цьому діти з великих груп жертвували в середньому по 2,0 цукерки, у той час як діти з маленьких груп – по 4,0 цукерки. Отже, цей експеримент відкриває важливий шлях інтенсифікації просоціальної поведінки у дитячому віці.

Аналізуючи прийоми посилення батьками просоціальних тенденцій, психологи особливу увагу спрямовують на використання у сімейній практиці позитивного оцінювання і визнання. Зокрема, у результаті досліджень, виконаних на початку 80-х років, було встановлено, що використання дорослими позначень «ти добрий» веде до посилення просоціальних форм у дитячій поведінці. Просоціальні «стигми» посилюють активність дітей на користь інших. Причому така тенденція зберігається досить тривалий час. Як показали дослідження, діти, яких експериментатор називав «добрими», продовжували анонімно віддавали свої призи іншим дітям, навіть через три тижні (Grusec J. & Redler E., 1980). Зазначимо, що ці ж тенденції будуть проявлятися пізніше і у дорослих формах поведінки [5].

Важливим шляхом впливу на рівень просоціальності дітей є батьківський та материнський стилі взаємодії. Як показали результати досліджень, стильові характеристики співпраці з батьками позначаються на характері соціальної взаємодії дітей як з дорослими, так і однолітками. Наприклад, у роботі американських дослідників (P.Hastings, E. Kelly [8]) було встановлено, що материнські і батьківські стилі виховання продукують

різні типи просоціальності. Материнський стиль сприяє формуванню більш співчутливого ставлення дітей до однолітків, батьківський – появі більш чоловічих форм допомагаючої поведінки. У цьому дослідженні спочатку було проведено обстеження стильових характеристик поведінки дорослих та відібрано тих батьків, які визначали свій стиль впливу на дітей як авторитетний. Протягом шести місяців проводилося спостереження за поведінкою 133-х дітей дошкільного віку в групі однолітків, після чого здійснювалося вивчення особливостей просоціальних установок дітей та реакцій на них батьків. У результаті дослідження було зроблено висновок, що батьки хлопчиків менш схильні висловлювати свої почуття або безпосередньо реагувати на соціальну поведінку синів, хоча саме така форма взаємодії підвищує рівень активності дітей у соціальних формах поведінки. Авторитетний стиль матерів виявлявся у більш яскравих позитивних реакціях на соціальну поведінку дітей та стимулював більш фемінні прояви просоціальних дій у дівчаток і реакції більш маскулінного типу у хлопчиків. У цілому підтверджена ідея різних впливів батьківської і материнської моделі поведінки на дитячу просоціальну поведінку. Було також встановлено, що саме матері мають більший вплив на просоціальний розвиток як хлопчиків, так і дівчаток. Виконані дослідження також вказують на те, що рівень просоціальності значно підвищується, якщо дитину залучають до надання емоційної підтримки і допомоги членам сім'ї.

Серед основних принципів культивування просоціальності виокремлюють наступні :

- демонстрування моделей просоціальної поведінки зі сторони батьків і вихователів;
- підвищення індивідуальної відповідальності дітей у ситуаціях просоціального типу;
- зняття захисних, відсторонюючих програм, які спрямовані на захист дитячої психіки від сприйняття чужої біди, розвиток чужого ставлення до чужого болю;
- уникання надмірного позитивного оцінювання за просоціальні дії [7;10].

Висновки. Просоціальна поведінка – основа життя людини у соціумі. Саме вона забезпечує гармонізацію людських стосунків, узгодження індивідуальних і групових програм. Вивчення шляхів інтенсифікації просоціальності належить до важливих напрямків психологічного пошуку. Аналіз впливу батьків на розвиток дитячої просоціальності забезпечує можливість виокремлення основних закономірностей первинної соціалізації

дітей, набуття ними соціального досвіду та формування особистісних якостей. На даний час дослідження цієї проблеми здійснюється досить інтенсивно у різних країнах світу. Експериментальні роботи виконуються відносно різних вікових періодів. Найчастіше експериментальні спостереження стосуються взаємодії батьків з дітьми раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку. Рівень просоціальності дітей пов'язують з характером прихильності у діаді діти-батьки, батьківським стилем взаємодії, материнським та батьківським впливами, рівнем уваги батьків до емоційного і соціального розвитку дитини. Подальшого дослідження очікують питання усвідомлення батьками своєї ролі у просоціальному розвитку дитини, рівень їх мотиваційної готовності до вирішення виховних завдань просоціального типу, сформованість належної компетентності у виборі ефективних методів впливу на соціальну поведінку дітей та набуття ними просоціального досвіду.

Список використаних джерел

1. Авдулова Т.П. Социализация ребенка в пространстве семьи / Т.П. Авдулова // Психологические исследования. – 2013. – Т. 6, № 31 – С. 9.
2. Довгая Н. А. О влиянии факторов семейной ситуации на эмоциональное развитие в дошкольном возрасте / Н. А. Довгая // Вестник СПбГУ, Серия 12. – 2011. – №4. – С.178–184.
3. Мангутова И. В. Психолого-педагогические условия развития альтруизма у детей старшего подросткового возраста : [Текст]: автореф. дис. ... канд. психол. наук / И. В. Мангутова. – Нижний Новгород, 2007. – 22 с.
4. Моисеева А. А. Альтруистическая направленность личности и ее формирование в семье / А. А. Моисеева : [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.05 / А. А. Моисеева. – Санкт-Петербург, 2007. – 22 с.
5. Чалдини Р. Социальная психология. Пойми других, чтобы понять себя! Агрессия / Р. Чалдини. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 256 с.
6. Шеффэр Д. Дети и подростки. Психология развития / 6-е изд. / Д. Шеффэр. – СПб. : Питер, 2003. – 976 с.
7. Cameron, C. The cost of callousness: Regulating compassion influences the moral self-concept / C.Cameron, B.Payne// Psychological Science. – 2012. – Vol.23.– P.225–229.
8. Hastings P. D. Parental Socialization of Young Sons' and Daughters Prosocial Behaviors With Peers / Paul D Hastings,

- Kelly E McShane, Richard Parker, Farriola Ladha // The Journal of Genetic Psychology : Research and Theory on Human Development – 2007. – Vol.168. – № 2. – PP.177–200.
9. Grusec J. Prosocial Behavior /J. Grusec, A. Sherman // Social Development : Relationships in Infancy, Childhood, and Adolescence /M. Underwood, Lisa H. Rosen.– New York : Guilford Press, 2011. – PP.263–282.
10. Preusse K Fostering Prosocial Behavior in Young Children. [Електронний ресурс]/ К.Preusse //Early Childhood Education Annual Edition. – 2008 –09.– Режим доступу: http://www.earlychildhoodnews.com/earlychildhood/article_view.aspx?ArticleID=566.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Avdulova T.P. Sotsializatsiya rebenka v prostranstve semi / T.P. Avdulova // Psihologicheskie issledovaniya. – 2013. – T. 6, № 31. – S. 9.
2. Dovgaya N. A. O vliyanii faktorov semeynoy situatsii na emotsionalnoe razvitie v doshkolnom vozraste / N. A. Dovgaya // Vestnik SPbGU, Seriya 12. – 2011. – № 4. – S.178–184.
3. Mangutova I. V. Psihologo-pedagogicheskie usloviya razvitiya altruizma u detey starshego podrostkovogo vozrasta : [Tekst]: avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk / I. V. Mangutova. – Nizhniy Novgorod, 2007. – 22 s.
4. Moiseeva A. A. Altruisticheskaya napravlennost lichnosti i ee formirovanie v semne / A. A. Moiseeva: [Tekst]: avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk : spets. 19.00.05 / A. A. Moiseeva. – Sankt-Peterburg, 2007. – 22 s.
5. Chaldini R. Sotsialnaya psihologiya. Poymi drugih, chtoby ponyat sebya! Agressiya / R. Chaldini. – SPb. : Praym-EVROZNAK, 2002. – 56 s.
6. Sheffer D. Deti i podrostki. Psihologiya razvitiya / 6-e izd. / D. Sheffer. –SPb: Piter, 2003. – 976 s.
7. Cameron, C. The cost of callousness: Regulating compassion influences the moral self-concept/ C.Cameron, B.Payne // Psychological Science.–2012. – Vol. 23. – PP. 225–229.
8. Hastings P. D. Parental Socialization of Young Sons' and Daughters Prosocial Behaviors With Peers/Paul D Hastings, Kelly E.McShane, Richard Parker, Farriola Ladha // The Journal of Genetic Psychology : Research and Theory on Human Development. – 2007. – Vol. 168. – №2. – PP.177–200.

9. Grusec J. Prosocial Behavior /J. Grusec, A. Sherman // Social Development: Relationships in Infancy, Childhood, and Adolescence, /M. Underwood, Lisa H. Rosen. – New York : Guilford Press, 2011. – PP.263–282.
10. Preusse K Fostering Prosocial Behavior in Young Children. [Електронний ресурс]/ К.Preusse //Early Childhood Education Annual Edition. – 2008–09.–Режим доступу: [http\www.earlychildhoodnews.com/earlychildhood/ article_view.aspx?ArticleID=566](http://www.earlychildhoodnews.com/earlychildhood/article_view.aspx?ArticleID=566).

N.V. Korchakova. Fostering children prosociality in family conditions. Prosocial behavior is the main basis of human social life. It harmonizes persons' relations and coordinates individual and group goals. Exploring ways of fostering prosocial behavior in childhood belong to the important areas of psychological researches. However, as noted by scholars, this problem has not been a priority of public and family system of education yet. Much more attention has been given to negative phenomenon such as drug abuse, antisocial and deviant behaviors etc.

In this paper we analyze the parents' influence on children's social development. Attention to this problem provides the ability to distinguish the basic patterns of primary socialization of children; to understand the acquisition of social experience and personality traits. Currently, the study of this problem is made very rapidly around the world. Researches deal with relatively different age periods. Most experimental observations related to the parents' interaction with children in early, preschool and primary school age. Scientists associate the children's level of prosociality with the nature of commitment in the parents–children's dyad, parental style of interaction, maternal and paternal influences and with the level of parents' attention to the child's emotional and social development. An important factor that affects the level of children prosocial behavior is gender features of parental style of interaction. This factor affects the nature of children social interaction both with adults and peers. Maternal style contributes to a more sympathetic children's attitude to peers, the paternal one determines the appearance of more masculine forms of helping behavior. We suggest that further researches have to study the parents' awareness of their role in child's prosocial development, parents' level of motivation readiness to solve educational problems and the ways of formation of proper competence in selecting effective methods fostering children's prosocial behavior and acquisition of social experience by them.

Key words: prosociality, prosocial behavior, family, parental style of education, children-parents' communication.

*Received October 21, 2014
Revised November 19, 2014
Accepted December 05, 2014*